

Suomen ilmasto- oikeudenkäynti

TOIMITTAJABRIIFFI | 22.8.2024

Suomen ilmasto-oikeudenkäynti tähtää perus- ja ihmis- oikeuksien turvaamiseen ilmastokriisin edessä

Sisältö

1. Mistä on kyse?
2. Miksi katsomme, että valtioneuvosto rikkoo Suomen ilmastolakia?
3. Mitkä ovat järjestöjen valituksen vaatimukset?
4. Mikä vaikutus ilmastolain rikkomisella on?
5. Miksi valitamme korkeimpaan hallinto-oikeuteen?
6. Miksi valitamme juuri nyt?
7. Mitkä järjestöt ovat valituksen takana?

1. Mistä on kyse?

Ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöt vievät valtioneuvoston riittämättömät ilmastotoimet oikeuteen. Suomi ei tule nykyisillä ilmastotoimillaan ja suunnitelmillaan saavuttamaan ilmastolain tavoitteita. Silti Orpon hallitus ei ole ryhtynyt ilmastolain mukaisiin lisätoimiin tavoitteiden saavuttamiseksi. Valtioneuvosto rikkoo passiivisuudellaan ilmastolakia.

Järjestöt vaativat valituksessaan korkeimmalle hallinto-oikeudelle (KHO), että valtioneuvosto ryhtyy nopealla aikataululla riittäviin toimiin ilmastolain tavoitteiden saavuttamiseksi sekä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

2. Miksi katsomme, että valtioneuvosto rikkoo Suomen ilmastolakia?

[Ilmastolaki](#) asettaa tarkat tiedelähtöiset tavoitteet ja edellytykset Suomen ilmastopoliitikalle:

- Suomen on oltava hiilineutraali viimeistään vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen sen jälkeen.
- Suomen on vahvistettava hiilinieluja ja varmistettava EU-lainsäädännöstä johtuvien velvoitteiden täyttyminen.
- Ministeriöiden on laadittava suunnitelmia lakiin kirjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- Valtioneuvoston on seurattava suunnitelmien toteuttamista ja tavoitteiden saavuttamista.
- Valtioneuvoston on päätettävä lisätoimista ja ilmastosuunnitelmien muuttamisesta, jos seuranta osoittaa, että ilmastomuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista koskevia tavoitteita ei olla saavuttamassa.

Kasvihuonekaasutilastot, päästöennusteet, sekä hallituksen oma ilmastovuosikertomus 2024 osoittavat, että Suomi ei tule saavuttamaan ilmastolain tavoitteita eikä EU:n nieluasetuksen (LULUCF) velvoitteita nykyisillä toimillaan. Järjestöt katsovat, että valtioneuvosto toimii ilmastolain vastaisesti:

- Valtioneuvosto ei ole päättänyt ilmastolain mukaisista lisätoimista, vaikka Suomen hiilinielujen

romahdus ja kiireinen tarve hiilinieluja korjaaville toimille on ollut tiedossa jo yli kaksi vuotta ja vaikka eduskunta on jo 2022 ja 2023 ilmastovuosikertomusten myötä edellyttänyt valtioneuvostolta lisätoimia. Valtioneuvoston oma 2023 ilmastovuosikertomus tunnisti lisätoimien tarpeen selvästi, ja nyt taas tuorein 2024 ilmastovuosikertomus.

- Istuvalla hallituksella on ollut jo monta paikkaa päätöksenteolle, mukaan lukien hallitusohjelman laatiminen ja budjettipäätökset, mutta päätöksiä lisätoimista ei ole tehty. Sen sijaan valtioneuvosto on perunut useita toimia, jotka on kirjattu jo voimassaoleviin ilmastopoliittisiin suunnitelmiin.
- Ilmastolaki ja sen pohjalta eduskunta ovat edellyttäneet keskeisten ilmastopoliittikan suunnitelmien päivittämistä. Hallituksen vastuuministerit ovat kuitenkin kertoneet, että hallitus ei aio päivittää maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaa, joka on ilmastolain tärkein työkalu riittävästä hiilinielutoimista päättämiseen.

3. Mitkä ovat järjestöjen vaatimukset?

Järjestöt vaativat korkeimmalle hallinto-oikeudelle jättämässään hallintovalituksessa, että valtioneuvosto ryhtyy nopealla aikataululla riittäviin ilmastotoimiin, joilla ilmastolain tavoitteet saavutetaan. Tämä tarkoittaa, että valtioneuvoston on päätettävä ilmastolain mukaisesti lisätoimista ja muutettava ilmastopoliittisia suunnitel-

miaan, mukaan lukien maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaa. Noudattamalla ilmastolakia valtioneuvoston on varmistettava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja erityisesti saamelaisten ilmastolain turvaamien oikeuksien toteutuminen.

4. Mikä vaikutus ilmastolain rikkomisella on?

Oikeusvaltiossa päätöksentekijöillä ja viranomaisilla on velvollisuus noudattaa voimassaolevaa lakia. Ilmastolain rikkominen on laillisuusperiaatteen vastaista. Kun ilmastolakia ei noudateta, ilmastolain tavoitteiden saavuttaminen vaarantuu, eikä Suomi näin tee omaa osuuttaan ilmaston kuumenemisen pysäyttämistä.

Suomen ilmastolaki on saanut kansainvälistä tunnustusta verrattain vahvoista, tieteen pohjalta laadituista elementeistään, kuten hiilineutraluus 2035 -tavoitteesta ja hiilinegatiivisuustavoitteesta. Jopa YK:n pääsihteerri Antonio Guterres on käyttänyt Suomen ilmastotavoitetta positiivisena, inspiroivana esimerkkinä. Suomella onkin kaikki edellytykset olla maa, joka näyttää, miten vahvoista ilmastotavoitteista tehdään totta, sillä ilmastolakiin kirjatulla hiilineutraluus 2035 -tavoitteella on ollut laaja tuki läpi puolueiden, elinkeinoelämän, ammattiyhdistysliikkeiden ja kansalaisyhteiskunnan. Nyt Suomen on oltava maineensa veroinen. Valtioneuvoston passiivisuus ilmastolain noudattamisessa rikkoo sitä hienoa, mitä Suomessa on saatu aikaan.

Suomen ilmastolaista tekee edistyksellisen myös se, kuinka se tunnustaa Euroopan unionin ainoan alkuperäiskansan eli saamelaiden erityiset oikeudet ja haavoittuvuuden ilmastomuutoksen edessä. Uudistetun ilmastolain perustama saamelainen ilmastoneuvosto on maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen kansallinen elin,

joka edistää alkuperäiskansojen oikeuksia. Taustalla on ymmärrys siitä, että ilmasto kuumenee arktisilla alueilla huomattavasti nopeammin kuin muualla maailmassa. Rikkoessaan omaa ilmastolakiaan Suomi rikkoo myös alkuperäiskansaoikeuksia.

Ilmastolain rikkominen vaarantaa myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen urauurtava [ratkaisu](#) huhtikuussa 2024 vahvisti, ilmastomuutoksen hillitseminen kuuluu valtion velvollisuuteen suojella ihmisoikeuksia. Jokaisella Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyneellä valtiolla, Suomi mukaan lukien, on vastuu omista päätöksistään ja velvollisuus tehdä tehokkaita, riittäviä ja oikea-aikaisia ilmastotoimia Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa taattujen ihmisoikeuksien (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta) turvaamiseksi. Valituksessaan järjestöt katsovat, että Suomen valtioneuvoston passiivisuus rikkoo tätä velvollisuutta ja vaarantaa sitä kautta oikeuden elämään, terveyteen sekä puhtaaseen, terveelliseen ja kestävään ympäristöön.

Ilmastokriisi on ihmiskunnan kohtalonkysymys, kuten korkein hallinto-oikeuskin on todennut. Ilmastolain toteuttamisessa on kyse siitä, että Suomi tekee oman osansa nykyisten ja tulevien sukupolvien perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta.

5. Miksi valitamme korkeimpaan hallinto-oikeuteen?

Suomi ei tule saavuttamaan ilmastolain mukaisia ilmastotavoitteitaan, ellei pikaista muutosta tehdä. Ilmastolakiin on kirjattu tieteenmukaiset tavoitteet ilmaston kuumenemisen hillitsemiseksi. Valtioneuvoston on varmistettava, että nämä tavoitteet saavutetaan.

Oikeusvaltiossa lakia on noudatettava ja ilmastolain toimivuus on taattava yli hallituskausien. Koska kyseessä on perus- ja ihmisoikeuksien vaarantuminen, valittajien tarve vahvalle oikeusturvalle on tilanteessa suuri.

Euroopan ihmisoikeussopimukseen kirjattujen oikeuksien turvaaminen on ensi sijassa kansallisten tuomioistuinten tehtävä. Tämän vuoksi järjestöt valittavat korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Oikeudenkäynneistä on maailmalla tullut merkittävä osa ilmastokriisin vastaista toimintaa. Tuomioistuimet varmistavat, että poliittiset ratkaisut ovat lainmukaisia, eivätkä estä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

6. Miksi valitamme juuri nyt?

Valituksen jättäneet järjestöt katsovat, että Suomi on nyt korkeimman hallinto-oikeuden linjaamassa tilanteessa, jossa ilmastovalitus voisi menestyä. Tilanteessa, jossa kansalaisjärjestöillä on velvollisuus toimia.

Vuonna 2022 Greenpeace Norden ja Suomen Luonnonsuojeluliitto jättivät [valituksen](#) korkeimpaan hallinto-oikeuteen valtioneuvoston riittämättömistä ilmastotoimista. [KHO](#) ei tuolloin ottanut Suomen ensimmäistä

ilmastovalitusta käsittelyyn, sillä ilmastolaki oli ollut voimassa vasta vähän aikaa ja oikeus katsoi, että mahdollisten lisätoimien arviointiaika oli ollut varsin lyhyt. Perusteluissaan korkein hallinto-oikeus kuitenkin totesi, että valitus voisi menestyä tilanteessa, jossa:

- Valtioneuvoston toimimattomuus johtaa ilmastolain vastaiseen lopputulokseen.
- Valtioneuvoston toiminta osoittaa, että sillä ei ole tarkoitusta tehdä riittäviä toimia ilmastolain tavoitteiden ja velvoitteiden saavuttamiseksi.

Ilmastolaki on ollut voimassa jo yli kaksi vuotta. Myös hiilinielujen romahtaminen on ollut selvillä yli kaksi vuotta. Valtioneuvosto on saanut useita selvityksiä ja esityksiä toimista, joilla hiilinielut voitaisiin korjata, mutta se ei ole päättänyt lisätoimista. Sen sijaan hallitus on perunut jo sovittujakin ilmastotoimia, kuten kosteikkoviljelyn tuet ja toimia liikenteen päästövähennysten vauhdittamiseksi. Ilmastovuosikertomusten 2023 ja 2024 perusteella lisätoimien tarve on entistä ilmeisempi ja eduskunta on edellyttänyt lisätoimia valtioneuvostolta jo kahdesti. Järjestöt katsovatkin, että nyt on käsillä KHO:n linjaama hetki.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuore ratkaisu Sveitsiä vastaan nostetussa Klimaseniorinnen-tapauksessa vahvistaa järjestöjen tulkintaa. Historiallisessa ratkaisussaan EIT asetti valtioiden ilmastopolitiikalle minimikriteereitä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Suomen ilmastolaki täyttää useat näistä kriteereistä, mutta ongelmaksi muodostuu toimeenpanon heikkous ja se, ettei lakia noudateta.

Ilmasto-oikeudenkäynneillä on tärkeä rooli oikeuskäytäntöä muokkaavana ja selventävänä työkaluna ja ilmastotoimien vauhdittajana. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ennakkotapaus avaa uusia mahdollisuuksia ilmasto-oikeudenkäynneille Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyneissä maissa, kuten Suomessa.

Ilmastolain kuuluisi olla turvaverkko, joka suojelee kansalaisia ja tulevia sukupolvia ilmaston kuumenemisen haitallisilta vaikutuksilta. Tällä ilmasto-oikeudenkäynnillä pyritään selventämään, onko kansalaisten oikeusturva ja lainsäädäntö Suomessa riittävää ilmastokriisin edessä.

7. Mitkä järjestöt ovat valituksen takana?

Valituksen takana on laaja rintama ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjä:

- Suomen Luonnonsuojeluliitto
- Greenpeace Norden
- Amnesty International Suomen osasto
- Ilmastoisovanhemmat
- Luontoliitto
- Suoma Sámi Nuorat – Suomen saamelaisnuoret

Juridista tukea ilmastovalituksen laatimiseen ovat antaneet useat Itä-Suomen yliopiston ja Helsingin yliopiston oikeustieteen tutkijat sekä WWF Suomen oikeudellinen neuvonantaja, mutta valituksen varsinaisesta sisällöstä vastaavat ainoastaan valituksen jättäneet järjestöt.

Lisää aiheesta

- Korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) vuosikertomus 2023. Uutinen 28.3.2024. <https://www.kho.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2024/khonvuosikertomuksessa2023kaydaanlapisuomenensimmaistailmastoalivitusta.html>
- "Oikeus kehittyy, kun sitä käytetään": Asiantuntijoiden analyysi Suomen ensimmäisestä ilmasto-oikeudenkäynnistä. Artikkelit 2035-Legitimacy -hanke 13.9.2023. <https://2035legitimacy.fi/oikeus-kehittyy-kun-sita-kaytetaan-asiantuntijoiden-analyysi-suomen-ensimmaisesta-ilmasto-oikeudenkaynnista/>
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen merkittävä tuomio viitoittaa tietä eurooppalaisille ilmasto-oikeudenkäynneille ja saattaa vaikuttaa eurooppalaisiin yrityksiin. Catrén&Snellman blogi 29.4.2024. <https://www.castren.fi/fi/euroopan-ihmisoikeustuomioistuimen-merkittava-tuomio-viitoittaa-tieta-eurooppalaisille-ilmasto-oikeudenkaynneille-ja-saattaa-vaikuttaa-eurooppalaisiin-yrityksiin/>
- Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen Historiallinen Ilmatoratkaisu – Mitä Se Tarkoittaa? Tallenne 2035Legitimacy -hankkeen tilaisuudesta 6.5.2024. www.youtube.com/watch?v=hZMWGDMs9Qw

GREENPEACE

Suomen
luonnonsuojeluliitto

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

**SUOMA
SAMI
NUORAT**